

részletes felsorolása és méltatása egész kötetet tevő ismertetést kívánna meg. A figyelmes szemlélő a kiállítás keretében az erdőgazdaság minden ágazatára, az erdőtenyésztés, erdőápolás és védelem, erdőhasználat, termelés és szállítás, az erdőtermékek feldolgozása, melléktermények előállítása, a házi faipar s a fát feldolgozó gyáripar, a vegyipar stb. stb. köréből számos terményt, eszközt, felszerelési mintát, rajzot, tervet, s igen becses üzemi adatokat találhat, melyek mindenesetre megnyugtatót adhatnak arra nézve, hogy az ország erdőgazdasága a gyors haladásnak utján van, s hogy a legmagasabb vezetésről olyan kezek gondoskodnak, melyek a magyar erdőgazdaságot továbbra is gyors fejlődéssel fogják a felvirágzás utján előre vinni.

Könyv-ismertetés.

A selmeczbányai m. kir. erdőakadémia története és ismertetése.

(Darányi Ignác földmivelésügyi m. kir. minister s v. b. t. t. ur megbízásából írta Vadas Jenő m. kir. erdőtanácsos s akadémiai tanár. — 17 képpel, 1 térképpel s diagrammos kimutatással. Budapest. Pátria irod. váll. és nyomda-részvénytársaság könyvnyomdája. 1896.)

Ismerteti: Illés Nándor ny. m. kir. főerdőtanácsos.

Van-e, lehet-e közöttünk magyar erdészek között olyan, kit a selmeczbányai akadémia története nem érdekelne? Hisz ugyszólván mindnyájan neki köszönhetjük szakbeli nevelésünk alapját! Ő a mi Alma Materünk. Mennyi kedves emlék fűz ahoz a völgykatlanban épült ősrégi bányavároshoz! A kik a Fortunába jártunk hallgatni Schwaty német előadásait, csakugy, mint azok, kik az uj, diszes, a város fölött uralkodó palotában édes anyanyelvükön hallgatták Sóltzot, Feketét, Szécsit, nem egyaránt emlékezünk-e vissza kéjes érzettel a fiatal évek gondtalan s reményektől duzzadó napjaira.

Viszont van-e olyan, kit a magyar erdészeti tanügy s irodalom fejlődése nem érdekelne? Hisz szakunk fejlődése közvetlen kapcsolatban áll azzal! Mikor az erdészet kisdéd korát élte, a vadászat dajkálta, az ipar fejleszté ugyan, de nagygyá az önállóság tevé. Im az erdészet történetének három korszaka! — a vadászattól, majd bányászattól való függés s végre az önállóság: a kisdéd, a gyermek s a férfikor.

Akadémiánk története a bányászattól való függés, v. i. az annak céljait szolgáló korról kezdődik. A vadászat korszakában az erdész csak úgy tanulta mesterségét, mint akár a mesterember. Ebből a korból származik a jágerlegény elnevezés, melyet népünk a magánuradal-maknál még ma is ismer.

A bányászattal való egybefüggés korszaka messzemesse a középkorban kezdődik. A szakszerű erdészeti oktatás szüksége azonban csak későn, a mult század vége felé nyilvánul. Érdekes, s azt Vadastól tudjuk meg, hogy Mária Theresia magyar királynő volt az első, ki hazánkban az erdőművelés szükséges voltát kimondotta.

Vadas nagy szorgalommal gyűjté össze az adatokat s az ügy iránt való lelkesedéssel állítá egybe. Figyelmét kiterjeszté minden mozzanatra. Buzgalmának, gondosságának, lelkesedésének köszönhető, hogy erdészeti akadémiánk multja és jelene világos képben tárul fel előttünk.

Csábító rám nézve ezen történet rövid foglatját közölni; de nem akarom az egész munka olvasásának élvezetét csorbítani. Inkább csak a leglényegesebb részletekkel foglalkozom.

A munka három időszakra oszlik, s végezetül a tanárok s az akadémián nevededett kiválóbb s irodalmilag

is kitünt férfiak életrajzát tartalmazza. Az első időszak 1808—1846, a második 1846—1867, a harmadik 1867—1896 évek között lefolyt korszak történetét foglalja magában. Ezen időszakok határpontjai: az erdészeti tanintézet alapítása, az akadémiai rangra emelés, az előadások megkezdése magyar nyelven s Magyarország ezer éves fennállásának ünnepe.

Az erdészeti tanítás magját Mária Thérézia magyar királynő 1870-ben vetette el; a mag azonban csak 1807-ben kelt ki, mikor I. Ferencz magyar király Dr. Wilckens Henrik Dávidot az akadémia tanárává kinevezte s az erdészet tanításával megbizta. Szinte furcsán hangzik, hogy Wilckens a cs. kir. bányásztanácsosi czimet kapta. De Feistmantel is, Schwarz is az volt s csak a felelős m. kir. ministerium szünteté meg ezt az anomáliát Wagner Károlyt 1867-ben rendes erdészeti tanárrá nevezvén ki erdésztanácsosi czimmel.

Az első időszak legnevezetesebb mozzanatai: Wilckens tanterve és működése, a Kisiblyén tervezett kertészlak és botanikuskert, a philosophiai tanfolyam alapítása, erdészeti gyakorlatok Szklenón, a három éves erdészeti tanfolyam, az első segédtanár, az első tanársegéd, s az a nevezetes intézkedés, melynél fogva a végzett erdészakadémiai növendékeknek alkalmazása erdőörökül megengedett, a Lang György és Feistmantel tervei közt való különbség, botanikus kert létesítése Kisiblyén s a Fortuna-épület megvásárlása, és végre az 1843-ban megállapított tanrend és szabályzat.

A második időszak azzal a nappal veszi kezdetét, a melyen 1846-ban a kettős tanintézet a „bányászati és erdészeti akadémia“ elnevezést kapta. Nem lehet, hogy itt fel ne akadjak a könyv czimén, melyen

az intézet „erdőakadémiának“ nevezetik. Annál inkább akadok fel a czimen, mert Vadast nyelvi dolgokban rigorozusnak ismerem. Nézetem szerint erdőakadémia non sens, csak úgy mint jog facultas. Az erdőnek nincs akadémiaja, valamint tanintézete sem, — ámbár faiskola létezik; az erdészetnek mint tudománynak azonban van. Szintugy az erdőnek se lehet mestere, vagy tanácsosa, hanem az erdészetnek. De hát vannak megrögzött germanismusok, mint nyelvi szörnyeteg állabok.

Bocsánat a kitérésért. Remélem Vadas maga lesz a hibámért legelnézőbb. Legjobban érzi, mennyi nyesni való van mű-nyelvünkön. Persze a nyesés helyett tán jobb lesz az erdészetiileg jónak bevált természetes elnyomás, melyet az áterdölés szabályoz.

A második korszak elején merül föl először erdészeti tanintézet létesítésének eszméje Pesten; bár már Wilckens s utánna Lang határozottan kifejezték, hogy Selmecei erdészeti akadémia helyéül nem alkalmas. Ezt a nézetet azóta mások is vallották s Bedő is foglalkozott egy ízben magasabb erdészeti tanintézetnek Budapesten létesítésével. A tervet régebben pénzi okok, ujabban Selmeceibánya város érdeke buktatták meg. Tény, hogy Selmecei botanicze érdekes pont, bár legelső rangnak mondani e tekintetben sem lehet. A lombos és fenyves régió határán állván, az erdésztnövendék hazánkban tenyésző sok fás és cserjés növénynyel és egyáltalában a különböző növények nagy számával megismerkedhetik ott; a botanikus kert s az akadémia erdeje külföldi fák meghonosítására kedvező helyrajzi fekvéssel bir, de természetesen ezeket az előnyöket sem egyedül Selmecei birja. A kérdéseket más szempontból is nézve azonban tagadhatlan, hogy az erdészetet igazán sikeresen csak a

kizárólag annak szolgálatában álló tanerők művelhetik, s ezek a leghivatottabb művelők, s hogy egészen más érdekekkel hallgatja az erdésznövendék az oly tantárgy előadóját, ki példáit az erdészet köréből meríti.

Ebben a korszakban kapunk hirt először a magyar ifjuság magatartásáról. Kár, hogy szerző e kérdéssel a későbbi idők folyamán is nem foglalkozott. Ugy látszik azonban ezt a mai ifjuság számára tartotta fenn. Így állván a dolog, csak kívánatos, hogy szaktársaink a készülő munkákat minél több reminiszczencia beküldésével segítsék elő. Magam is hasonlót ígérek.

Az 1848. és 1849. évek történetének legkiválóbb momentuma, hogy br. Eötvös József akkori kultuszminister egy létesítendő müegyetemmel szándékozott az erdészeti akadémiát egybekapcsolni. Később gazdasági tanintézettel szándékoztak ezt tenni a hatvanas években; de az Eötvös-féle terv megbukott a foradalommal, utóbb említett pedig a keszthelyi gazdasági és erdészeti tanintézet felállítására vezetett, mely később az erdészetit levetette.

Érdekes momentum továbbá, hogy Lázár Jakab 1848-ban az erdészeti akadémián magyar előadásokat tartott, de ez a dicsőség hamar elmúlt, mert az akadémiát 1849-ben, — miután a növendékek legnagyobb száma a magyar hadseregbe vonult, — bezárták. Sajnos, hogy a fiatalság fegyverbe lépéséről a helybeliek szerzőt bővebben nem értesítették, s röviden csak annyit jegyezhetett fel, „Többen szülői házukhoz siettek vissza, mások pedig a január hó 13.-án Selmeczen átvonuló Görgey tábornok hadseregéhez csatlakoztak, s a szóhagyó szerént voltak olyanok is, kik a január hó 19.-én Selmeczbányán táborozó Guyon seregét keresték fel.“ A mennyire emlékezem, a dolog máskép történt.

1849-ben a IV. gymnásiumi osztályt jártam Selmecezen a piaristáknál. A magyar hadsereg megérkeztével megszűnt a tanítás a gymnásiumban. Honvédeket, később császári katonákat kvártélyoztak bele. Ugy emlékezem 6 hétig szabadok voltunk. A be- és elvonuló katonaság nézegésével töltöttük az időt. Egy alkalommal az arkádok felső végén szürke vadász ruhás, tollas kalapu katonákat láttam, kik szalagokat raktak kalapjukra. Azt mondták: most alakították a „Selmeczi vadászok“ nevezetű zászlóaljat. Lehet, hogy ebbe akadémikusok is beléptek. Tán ők szolgáltatták a tiszteket. Az akadémikusok — vagy mint nevezték „praktikánsak“ — zöme azonban ágyukkal ment el. Lehet, hogy ez az esemény egybefügg Benyitzky Lajos kormánybiztosnak 1848. október 8.-án kelt, s szerző által egész terjedelmében közölt, 5 ágyu elszállítására vonatkozó rendelettel. Emlékezetem szerint azonban nyáron történt a dolog.

Egy napon aranyzsinóros, vörös sujtásos honvéd-tiszt jelent meg lófark-forgós csáköval fején, arany patron-táskával hátán keresztül vetve. Diszes voltánál és idegenszerűségénél fogva nagyon megbámultuk. Csakhamar megtudtuk, hogy tiszt. Az új váron volt — nem emlékezem biztosan 4 vagy 6 ágyu, melyet hallomásom szerint a napoleóni háborúk bevégezése után kapott volna a város. Ezekről az ágyuktól, — melyek rendes lafettákon nyugodtak, — lödözgettek ünnepi alkalmakkor. Ezeket az ágyukat felszerelték s a legénységet az akadémia ifjusága szolgáltatta. Tán egy hétig gyakorolták őket a puskaportoronynál s azután elvonultak Bélabánya felé. Emlékszem, nagy riadalom volt, s a fiúk az ágyuk mögött masirozva ezt a dalt énekelték:

„Falu végén van egy ház,
Édes babám mit csinálsz?
Hej! csinositom magamat,
Várom a galambomat.“

Ekkor vonulhatott el a hadsereghez az akadémia magyar ifjúságának zöme. Tán élnek még a csapatból néhányan s kiigazítják gyermeki emlékeket s hirt adnak az üteg viszontagságairól!

Az akadémia nem sokáig maradt zárva. 1849. karácsonyi ünnepei után megnyitották újra, m. p. egyetlen egy erdészeti hallgatóval.

Ez időben léptette életbe a Bach-kormány az erdészeti állam-, valamint az erdőöri vizsgák intézményét.

1850-ben Russegger ministeri tanácsos bányászati, erdészeti és jószágigazgató vevén át az akadémia igazgatását, az akadémia változáson ment át.

Érdekes az „Ung. Forstverein“ felsőbb erd. tanintézet felállítását célzó, később alsóval is megelekedő mozgalma, mely azonban kudarcot vallott.

1854-ben Neubeler Pál helyébe Blondein Károlyt nevezte ki a bécsi pénzügyministerium segédtanárrá. Blondein elfoglaltságáról az erdőrendezéssel, — mire szerző hivatkozik — néhai Wagner Károlytól érdekes jellemzést hallottam.

A besztercebányai kerület erdeinek rendezését Blondein vezette. A felvételi munkát egy kis csapat fiatal erdész végezte, köztük Wagner is. (l. 349. l. Wagner életrajza.) A fiatalok nekiláttak a munkának, s ha valamelyik megakadt, közös tanácskozás útján segítettek rajta. Megtörtént azonban, hogy a közös tanácskozás nem tudta megoldani a kérdést. Megvárták Blondeint s kivezették a tett helyére. Blondein azonban ott nem

tudott segíteni. „Adják elő a tényállást, elméletileg megmondom mi a teendő.“ S ugy lön. Képzeltető, mily fáradságos munkával nevelték magukat a férfiak erdőrendezőkké!

Wagner Károly 1859-ben lett Blondein utódjává, de már 1864-ben „az erdészeti akadémia viszonyaival megbarátkozni nem tudót Nagybányára főerdész erdőrendezővé nevezték ki.“ A megbarátkozni nem tudás azonban tudomásom szerint, (de szerző szerint is más helyen: 351. l. Wagner életrajza) abban állott, hogy Divalddal együtt az E. L.-ot alapítván, az erdészet magyarosításának ellenségeivel folytatott harcz miatt, melyben utóbbi minden kimélet félre tévése által vált ki, az akkor uralkodó bécsi kormánynak alkalmatlanná váltak, s annak folytán a veszedelmes pontról elhelyeztettek és szétválasztattak.

A hatvanas években nagy mozgalmat idézett elő a budai vár építéséből felmaradt pénzek nagy részeinek — 240.000 frt. — Ö felsége által a mezei és erdei gazdaság emelésére való adományozása. Érdekes a verseny Debreczen, Igló, Eperjes, Rima-Szombat városok között, s hogy mégis Keszthely lett a nyertes. Ezen mozgalmak közepette merült fel a hir, hogy a kormány a selmeczi akadémiát megszüntetni szándékozik.

A harmadik korszak a magyar alkotmány helyreállításával kezdődik. Szerző érdekesen írja le és méltatja Wagner és a többi tanárok működését s az akadémia fejlődését a mai napig. Ez a munkának több, mint felét foglalja el, s az akadémia jelenleg fennálló szabályainak tüzetes közlésével végződik, ugy, hogy világos képét nyújtja a jelenleg fennálló tanítási rendszernek és eszközöknek.

Az erdészeti szakoktatás ezen időszakának története érdekes és tanulságos a szakemberre. Fájós érzést kelt az a tény, hogy az 1872. évben létesített tanulási szabadság tökéletes fiaskót vallott. Szégyenlem a dolgot, mert tán némi részem nekem is volt benne. Németországba küzdetvén u. i. ki, egyik feladatomban az ottani erdészeti szakintézetek tanulmányozása volt. Ott szerzett kedvező tapasztalataim következtében jelentésemben a szabad tanulás mellett foglaltam állást. Miután azonban a tervezetnek egy része nem léptetett életbe, a csonkán maradt rossz rendszer eredménye nem írható egészen a tervezők rovására. Az elmaradt rész pedig — legalább az én tervem szerint — befejező elméleti államvizsgának Selmecezen az akadémián való megtartása volt, úgy, mint az akkor Németországban szokásos vala. Ennek a vizsgának szükséges volta, melyet a növendékek évről-évre maguk előtt lefolyni láttak volna, bizonyára tanulásra serkenti vala őket.

Részletesen írja le szerző az említett rendszer megváltoztatására irányuló mozgalmakat 1875/6-ban s a tanrendszerben annak folytán beállott változást, az igazgatók szabad választását a tanári kar által, s később ezen jog konfiskálását a pénzügyministerium részéről, a tanárok előléptetését és kitüntetését, az erdészeti vegytani szék alapítását, a rendszabályok módosítását 1883 és 1884-, valamint 1886 és 1887-ben, s a tanterv módosítására vonatkozó előmunkálatokat 1891 és 1895-ben, végre részletesen leírja az erdészeti akadémia új épületének történetét és felavatását (képpel).

Mily meglepő a haladás 1849 óta! S a haladás a magyar kormányzat érdeme. Mennyivel jobban képezhetik ki magukat fiatal szaktársaink mai napság oly nagy

számu szaktanár s oly kiváló berendezés mellett! Mi volt a tanítás a német időkben, mikor egyetlen egy tanár adott elő, a segédtanár magát annak füzetei után tartani, a tanársegéd pedig a rábizott szakbelieket diktálni tartozott s csak itt-ott mondhatott el egy pár kommentáló szót. Ez a haladás nagy reményekre jogosít, s bizvást várhatjuk nyomában a magyar erdészet fellendülését. Az E. L. már nem egy szaktársunk találmányát közlik. Ha így haladunk, versenyre léphetünk a német erdészekkel. Csak a kísérleti ügyet kell rendezni, s a szakokat úgy osztani fel a tanszékek között, s annyira külön választani, hogy a szaktanárok a tanítás mellett szakjukban buvárkodhassanak s azt magyar szempontból művelhessék.

Az erdészeti kísérleti ügy szervezésének tervéről különben szerző külön számol be, valamint annak szerencsétlen sorsáról. Erdészeti kormányzatunk buzgalma és bölcsessége azonban remélni engedi, hogy a zátonyra jutott hajó nem fog egészen megfenekleni.

Az akadémia növénykertjeinek történetéről 20 lapon számol be szerző. Egész terjedelmében adja az akadémia kisiblyei erdejének s erdei gazdaságainak leírását, a taneszközök leltárát, a kettős akadémia költségvetését, az akadémia igazgatóinak, aligazgatóinak, rendes tanárainak és tanársegédeinek névsorát.

Ezután következik az erdészeti akadémia azon tanárainak életrajza, kik a millenium esztendejében működnek, a szaktanárok irodalmi munkássága, azután az akadémia jelenlegi összes szabályai, a tananyag részletezése az előadó tanárok felolvasásával, az erdészeti államvizsga szabályzat, az akadémia hallgatósága körében

fennálló egyletek, az erdészeti akadémia hallgatóinak névsora az intézet megnyitásától a mai napig.*)

Végét képezi a munkának az erdészeti akadémiától 1867 óta megvált szaktanárok az erdészeti akadémiát végzett s az akadémián kívül álló erdészeti szakírók s a fiatalabb erdészeti írói nemzedék életrajza. Ezzel meg van írva a magyar erdészeti irodalom jelen története, minél fogva Vadas ezen munkája a magyar erdészeti irodalom egyik legkiválóbb kutforrása leend.

Csak vázlatosan közölhettem a munka tartalmát, hisz az oly bő, hogy maga a tartalomjegyzék apró garmond betűkkel majdnem 5 nyomtatott oldalt tölt be.

E lapok szives [olvasói ismerik Vadas tollát; fölösleges tehát azt dicsérnem. Tennem kell azonban azt a kiállítást illetve. A Pátria könyvnyomdája kitett magáért. Mit mondjak a 17. képről? *Egyik szebb, vonzóbb, érdekesebb a másiknál. Az akadémia egyik tanterme, a két részlet az alsó és felső botanikus kertből, (első a Fortuna az üvegházzal, a másik fenyvek alatt kiugró lépcső képével), a kisiblyei erdőöri lak s a csemetekert képe művészi számba menő igen szép tájképek s egészen visszavarázsolnak Selmeczre. A gyűjteményekről vett részletképek pedig látnunk engedik, mily dusan van ellátva e tekintetben az akadémia s mily izletesen vannak azok rendezve.

A térkép a kisiblyei erdő szinezett gazdasági térképe.

A diagramm már közölve volt a lapokban.

Nem képzelhetek magyar erdészt, ki magára nézve valami érdekeset nem találna a könyvben s erősen hiszem,

*) Kit nem érdekelne a tanuló társak névsora, vagy az, hogy szaktársai közül ki, mikor járta az akadémiát?

hogy az nem fog hiányozni egyiknek asztaláról sem. Részemről alig tudok tőle megválni s újra meg újra lapozom.

Vadas e munkájával a magyar erdészet történetének első megírójává lett; a selmeczi erdészeti akadémia története pedig jó részt a mostoha gyermek története.

Hivatalos közlemények.

Felhívás

a „Gr. Tisza Lajos-“, a „Wagner Károly-“ és a „Magyar erdőtisztek árva leányait segélyező alapítvány“-ból kiosztandó segélyek ügyében.

Az Országos Erdészeti Egyesület három jótékony alapítványából, u. m. a „Gróf Tisza Lajos-“ és „Wagner Károly-alapítvány“-ból és a „Magyar erdőtisztek árva leányait segélyező alapítvány“-ból a folyó évi segélyek ez évi december hóban osztatnak ki. Az elsőnek kamataiból az olyan, önhibájukon kívül szorult helyzetbe jutott magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek nyerhetnek anyagi támogatást, kik az Országos Erdészeti Egyesületnek első belépésüktől kezdve mostanáig legalább öt éven át tagjai voltak s mint ilyenek tagsági kötelezettségeiknek eleget tettek. A második alapítványból pedig az olyan erdőtiszti és erdészeti altiszti özvegyek és árvák nyerhetnek segélyt, kiknek férjük, illetőleg atyjuk az Országos Erdészeti Egyesületnek állandóan és szintén legalább öt éven át tagja voltak és tagsági kötelezettségeiket teljesítették. Végül a harmadik alapítvány segélyeért olyan elhalt magyar erdőtisztek árvaleányai folyamodhatnak, kik az egyesületnek halálukig s szintén legalább 5 évig tagjai voltak és tagsági kötelezettségeiknek eleget tettek.

A segélyek mindhárom alapból a segélyre szorultság mértéke szerént szabatnak meg. Egy folyamodónak azonban a gróf Tisza Lajos-alapítványból 20 frtnál kisebb és 100 frtnál nagyobb, a